

فهرست

۱۵	فهرست تصاویر
۱۹	مقدمه نویسنده بر ترجمه فارسی
۲۳	منابع و اختصارات
۲۷	۱. مقدمه
۳۷	۲. هنر و آیین پادشاهی در داخل و بین روم و ایران ساسانی
۸۳	۳. فریندگی دیگری و محدودیت‌های گذشته
۱۱۷	۴. شاپوریکم، شاهنشاه ایران و انیران
۱۵۷	۵. سده سوم پردردسر برای روم و ظهور یک موازنه جدید
۱۹۵	۶. تصاویر رقابت آمیز از پادشاهی مقدس و نمودهای جدید پیروزی
۲۳۱	۷. اعزام بی وقفه فرستادگان
۲۸۳	۸. شهر به مثابه صحنه نمایش و هنر به مثابه فن مملکت داری
۳۳۷	۹. عالم قدرت در عهد باستان متأخر
۳۹۳	گفتار پایانی: میراث دو چشم زمین
۳۹۷	یادداشت‌ها
۵۴۹	کتاب‌شناسی
۶۳۱	نمایه

فهرست تصاویر

نقشه‌ها

- ۴۲ ۱. قسطنطنیه، اوایل سده هفتم میلادی
- ۴۶ ۲. کاخ کبیر قسطنطنیه، اوایل سده هفتم میلادی
- ۴۹ ۳. تیسفون و پلان ایوان کسری با محوطه‌های حفاری شده در سده بیستم
- ۵۱ ۴. شرق مدیترانه، بین النهرین و ایران در عهد باستان متأخر
- ۶۵ ۵. بستر جهانی تعاملات ساسانیان و رومیان

تصاویر

- ۵۳ ۱. کلیسای بزرگ اباصوفیه
- ۱۳۰ ۲. نقش برجسته اردشیر یکم، نقش رستم ۱
- ۱۳۲ ۳. نقش برجسته شاپور یکم، بیشاپور ۱
- ۱۳۶ ۴. نقش برجسته شاپور یکم، نقش رستم ۶
- ۱۳۷ ۵. نقش برجسته شاپور یکم، بیشاپور ۲
- ۱۳۸ ۶. نقش برجسته شاپور یکم، بیشاپور ۳
- ۱۴۳ ۷. پیروزی شاپور یکم بر والرین («کامئوی پاریس»)
- ۱۴۵ ۸. سکه دو دیناری شاپور یکم، با تصویر امپراتور روم بر پشت سکه
- ۱۴۸ ۹. جزئیات بخش مرکزی نقش برجسته صخره‌ای شاپور یکم، بیشاپور ۲
- ۱۵۰ ۱۰. جزئیات نقش برجسته شاپور یکم، بیشاپور ۳
- ۱۵۳ ۱۱. جزئیات ارابه شاهانه رومی، نقش برجسته شاپور یکم، بیشاپور ۳
- ۱۷۱ ۱۲. طاق نصرت گالیوس، سالونیک، یونان

۱۷۶. ۱۳. طاق نصرت گالریوس، وجه غربی، پایه شمالی، سه اسپر بالای
۱۷۸. ۱۴. طاق نصرت گالریوس، وجه غربی، پایه جنوبی، سه اسپر بالای
۱۸۱. ۱۵. طاق نصرت گالریوس، پایه جنوبی، وجه شمالی
۱۸۴. ۱۶. جزئیات نبرد سواره با نقش گالریوس و نرسه
۱۸۹. ۱۷. جزئیات پیشکش آوردن هیئت اعزامی پارسی، طاق نصرت گالریوس، پایه جنوبی، وجه شرقی، اسپر پایینی
۱۹۲. ۱۸. نشان (مدالیون) گالریوس
۲۱۲. ۱۹. نقش برجسته دیهیم‌ستانی اردشیر سوم و پیروزی بر ژولیان دوم، امپراتور روم، طاق بستان، نقش برجسته شماره ۱
۲۱۳. ۲۰. جزئیات نقش ژولیان دوم، طاق بستان، نقش برجسته ۱
۲۱۷. ۲۱. آثار به‌جامانده از هیپودروم قسطنطنیه
۲۱۹. ۲۲. ابلیسک یادمانی تئودوسیوس یکم، جزئیات وجه غربی
۲۲۲. ۲۳. عاج باربرینی، لوور پاریس
۲۲۷. ۲۴. امپراتریس تئودورا با نقش سه مجوس بر حاشیه پایین کلامیس او. کاشی‌کاری عبادتگاه دیوار جنوبی، کلیسای سان ویتاله، راونا، ایتالیا
۲۲۸. ۲۵. جزئیات نقش سه مجوس از تصویر ۲۴
۲۵۶. ۲۶. امپراتور ژوستینیان یکم با محافظان، سناتورها و مقامات کلیسایی، موزاییک عبادتگاه، دیوار شمالی، کلیسای سان ویتاله، راونا، ایتالیا
۲۶۲. ۲۷. ایوان یا طاق کسری، تیسفون، تالار بارعام شاهنشاه ساسانی
۲۶۳. ۲۸. ایوان بزرگ در طاق بستان
۲۶۵. ۲۹. دیهیم‌بخشی به خسرو دوم توسط ایزدان آناهیتا و اورمزد، جزئیات ایوان بزرگ طاق بستان
۲۹۵. ۳۰. کنستانتین کبیر در حال شکار گراز، جزئیات نقش برجسته بر روی تخته‌سنگی که در اصل متعلق به بنای یادمانی هادریان است، طاق نصرت کنستانتین
۲۹۸. ۳۱. بشقاب نقره با تصویر شاهنشاه ساسانی با تاج قباد یکم
۲۹۹. ۳۲. بشقاب نقره با نقش داوود در حال کشتن جالوت
۳۰۱. ۳۳. جزئیات میسوریوم تئودوسیوس یکم با نقش امپراتور که مأموری را منصوب می‌کند و پسرانش
۳۰۴. ۳۴. جزئیات نشانی از جنس کوارتز که در ساخت جامی از طلا و خمیر شیشه به کار رفته است («جام خسرو»)
۳۲۱. ۳۵. شاهنشاه در شکار، وجه سمت چپ، طاق بستان

۳۶. شاهنشاه در شکار، وجه سمت راست، طاق بستان
۳۲۲
۳۷. جزئیات نقش شاهنشاه، وجه سمت چپ، طاق بستان
۳۲۳
۳۸. امپراتور ژوستینیان یکم، جزئیات موزاییک عبادتگاه، دیوار شمالی
کلیسای سان ویتاله، راونا، ایتالیا
۳۵۰
۳۹. ایزد ورهران در حال اعطای دیهیم، سرستون از مجموعه‌ای ناتمام
در بیستون ایران
۳۵۳
۴۰. جزئیات خفتان یک سوار سلطنتی، ایوان بزرگ طاق بستان
۳۶۹
۴۱. ستون، در اصل از کلیسای پولیوکتوس مقدس آنیسیا جولیانا، قسطنطنیه
۳۷۶
۴۲. جزئیات سرستون، از کلیسای پولیوکتوس مقدس آنیسیا جولیانا، قسطنطنیه
۳۷۷
۴۳. سقف داخلی ورودی ایاصوفیه
۳۸۴
۴۴. موزاییک سقف راهروی جانبی در ایاصوفیه
۳۸۵
۴۵. نقش موجود بال‌دار، جزئیات نقش موجود در لچکی، بیرون ایوان
بزرگ، طاق بستان
۳۹۰

مقدمه نویسنده بر ترجمه فارسی

دو چشم زمین در پی جست‌وجو و شناخت راه‌هایی است که بر مبنای آنها شاهنشاهی ساسانی و امپراطوری روم موفق به آفرینش زبان قابل درک متقابلی برای بیان درستی خویش و مذاکره شدند و این فرهنگ سیاسی، جهان نوینی را پدید آورد. به واسطه این کتاب درمی‌یابیم که گرچه این دو مستقل از یکدیگر توسعه یافتند، اما سده‌ها تأثیر و تقابل میان شاهنشاهی ساسانی و امپراطوری روم هر دوی آنها را تغییر داد و فرهنگی گسترده‌تر و دوسو-ساخته از قدرت را در عهد باستان متأخر ایجاد کرد که دامنه تأثیر آن از مدیترانه و ایران بسیار فراتر رفت و اروپای قرون وسطی و جهان اسلام و نیز شرق آسیا را متأثر کرد. دیگر هدف من در نوشتن این کتاب آن بود که راه و روش جدیدی برای درک این مسئله به دست دهم که چگونه فرهنگ‌های چندگانه (شامل فرهنگ سیاسی، بصری، فضایی و کاربردی) بر هم اثر کرده و یکدیگر را شکل می‌دهند. در حالی که پژوهش‌های پیشین بیشتر بر پارادایم‌های تفسیری منفعل متمرکز بودند، من تلاش کردم تا کانون تمرکز را به سوی انتخاب‌های کنشگرانه از سوی حامیان، کاربران و مفسران تغییر دهم. نه تنها می‌خواستم به ظهور نقش مایه‌های بیگانه و نوظهور در اینجا و آنجا بپردازم، بلکه قصد داشتم تحلیل کنم چرا روم و ایران به‌رغم دشمنی گاه‌به‌گاه و رقابتی که تقریباً

پیوسته و همواره وجود داشت، به شکلی فعالانه اندیشه‌ها و تفکرات یکدیگر را فرامی‌گرفتند.

هنگامی که نوشتن این کتاب را شروع کردم، برایم مشخص شد که چالش پیش رو تنها سروکار داشتن با روایت‌های موجود در برخی منابع کهن که از دیده دشمنی با دیگری نگاشته شده‌اند نیست، بلکه سنت‌های پژوهشی در مطالعات ایران‌شناسی و (به‌ویژه) مطالعات رومی/بیزانسی است که هر کدام این روایات‌ها را بومی‌سازی کردند. اینها در واقع «پرده آهنینی» را بین ایران و روم به تصویر می‌کشیدند که برآمده از سیاست عصر جدید بود و از رابطه پیچیده و عمیق میان این دو غافل مانده بودند یا آن را انکار می‌کردند. خوشحالم که می‌بینم این کتاب در شکستن این تصویر موفق بوده و مورد توجه قرار گرفته است. دو چشم زمین جایزه جیمز هنری برستد را از سوی انجمن تاریخ آمریکا در سال ۲۰۱۰ دریافت کرد. این جایزه هر ساله به بهترین کتاب انگلیسی در زمینه همهٔ مقولات تاریخی مرتبط به دوران پیش از سال ۱۰۰۰ میلادی تعلق می‌گیرد. همچنین خرسندم که می‌بینم پژوهش‌های مرتبط با موضوع این کتاب در دههٔ گذشته پیشرفت چشمگیری داشته است. امروز پژوهشگرانی که درباره امپراطوری روم تحقیق می‌کنند باید دربارهٔ جهان ایرانی بدانند، درست همان‌طور که محققینی که دربارهٔ ایران کار می‌کنند می‌بایست همواره در تحقیقاتشان چشم‌انداز وسیع‌تری را در نظر می‌داشتند.

نسخهٔ کاغذی دو چشم زمین در سال ۲۰۱۷ منتشر شد و در آمریکای شمالی و اروپا در دسترس مخاطبان قرار گرفت، اما من همواره این دغدغه را داشتم که نسخهٔ فارسی کتاب برای همکاران، دانشجویان و علاقمندان در ایران و دنیای گسترده‌تر فارسی‌زبان در دسترس نبود. بنابراین مایهٔ خرسندی بسیار من است که اکنون نسخهٔ فارسی کتاب منتشر می‌شود و از تلاش دکتر نگین میری برای پیشنهاد ترجمهٔ این کتاب و کار دشوار به سرانجام رساندن انتشار آن و نیز هابیده مشایخ برای برگردان متن انگلیسی به فارسی سپاس‌گزارم.

نوشتن این پیش‌گفتار را هنگامی شروع کردم که در حال انجام پژوهشی بر مجموعه گنجینه شوشوئین در شهر نارای ژاپن بودم. این مجموعه دربرگیرنده متعلقات شخصی امپراطور شو مو است که در سال ۷۵۶ از سوی بیوه وی به معبد تودای جی اهدا شد و جلوه‌ای از اشیا تجملاتی سده‌های شش تا هشت میلادی را به نمایش می‌گذارد. یکی از نکات جالب توجه دربارهٔ مجموعه وجود نقش‌ها و اشیائی با خاستگاه ایرانی یا ملهم از فرهنگ ایرانی بود. همان‌گونه که شواهد عرضه‌شده در دو چشم زمین نشان‌دهندهٔ عظمت تأثیر ایران بر روم هستند، شواهد موجود در ژاپن گویای آن است که ایران به همین نسبت اثر عمیقی نیز بر مناطق شرقی دنیای آفر و اوراسیایی داشت؛ موضوعی که امیدوارم در پژوهش‌های آینده به آن بپردازم.

متیو فیلیپ کانه‌پا

ایرواین-کالیفرنیا